

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАННЯ ЗНАЧЕННЯ ЧИСЛА В БІБЛІЇ ТА ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Лілія Гажук-Котик. Особливості передавання значення числа в Біблії та художній літературі.

У статті простежено доцільність функціонування форм із числовим значенням у структурі словосполучень, їх семантичне наповнення у текстах Біблії та художніх текстах.

Ключові слова: форма, поетичний текст, структура словосполучень, числівник, граматичне значення.

Лілія Гажук-Котик. Особенности передачи значения числа в Библии и художественной литературе.

В статье прослежена целесообразность функционирования форм имен числительных в структуре словосочетаний, их семантическое наполнение в сравнении с текстами Библии и художественными текстами.

Ключевые слова: функционирование, поэтический текст, имя числительное, грамматическое значение.

Lilia Gajhuk-Kotyuk. Features of transfer of value of number in the Bible and fiction.

In article the expediency of functioning of forms of names of numerals in structure word-combination, their semantic filling in comparison with texts of the Bible and art is tracked.

Key words: functioning, poetic text, the form, numeral, grammatical value.

Незважаючи на те, що цифри й образи ніби дуже далекі один від одного, оскільки числа позначають абстрактну кількість, слова на позначення кількості, зокрема числівник і його похідні набувають образних і символічних значень передусім за рахунок асоціативних уявлень, художнього мислення носіїв мови. Про те, що числові концепти мають особливу здатність розширювати свою семантичну й прагматичну палітру, дуже точно пише поет-перекладач А. Содомора, наголошуючи на особливому статусі власне числівника як частини мови: „Числівник – то не іменник, за яким одразу щось бачимо... То також не прикметник, який допомагає виразніше уявити собі те, про що йде мова. Числівник, скільки разів не повторюємо його, залишиться числівником: один, два, три... Числівник – то мізкування, то мовчанка. Учні Піфагора не порушували мовчанки протягом п'яти років, і лише тому, ознайомившись з його творами, збагачені мовчанкою, випробувані нею, могли бачити свого вчителя і вести з ним бесіду. Скажімо про те, що одиниця – це початок усього, що їй, причині, належить щось невизначене – двійка, що від них походять числа, від цих – крапки, від крапок лінії, далі – плоскі фігури; потім фігури об'ємні; відтак – тіла, що у своїй основі мають вогонь, воду, землю і повітря, врешті – наділений душею, розумний, кулеподібний світ, у центрі якого – Земля, <...> теж, додамо, лише крапка у Всесвіті...” [7, с. 17–18]. Очевидно, не даремно серед основних частин мови числівник був виокремлений і описаний останнім.

Поняття числа склалося упродовж певного часу, коли людина в навколишньому світі вже була здатна абстрагувати від усіх інших властивостей предметів числове значення. Минуло багато часу, поки предмети, що перераховувалися, дали початок числу. Це могло статися тільки на високому рівні людської культури і мислення. Числівники, визначаючи назву чисел, є свідченням величезної абстрагуювальної діяльності людського мислення і, можливо, одним із зразків відбиття його, що знаходить свій вияв у мові.

Ще давні греки акцентували увагу на категорії кількості, зокрема серед класичних категорій, що їх виокремив Аристотель, кількість слідує за сутністю, посідаючи друге місце; піфагорійці ж і неоплатоніки вказали на містицизм чисел, зробили їх джерелом світорозуміння, тобто помітили існування відповідних відношень між числами й предметним світом. Поступово власне за допомогою числа починають по-різному омовлювати світ, репрезентуючи це в основному числівниками та їх дериватами.

Про походження і становлення числівників висловлювалися відомі в Україні та за її межами лінгвісти. Їхні міркування стосуються найперше питань виокремлення числівника з-поміж інших частин мови. Так, наприклад, М. Ломоносов виділив числівники в особливий розряд імен, поряд з іменниками і прикметниками, О. Востоков розглядав числівники серед прикметників, інші мовознавці – серед іменників і прикметників. У системі семи частин мови, викладеній В. Виноградовим, числівникові відведено місце окремої частини мови [5, с. 44, 316].

Числівники належать до найбільш абстрагованих і загальних понять. Цілком імовірно, що в

різних народів були різні системи лічби. Минув тривалий час, поки людство виробило однотипну сучасну систему лічення. Коріння сучасної системи означення кількості сягає індоєвропейської прамови, у якій ім'я пов'язувалося з вираженням кількості конкретних предметів.

Оскільки числівникові форми вживаються досить часто в Біблії як священному тексті, який роз'яснює, тлумачить значення того чи того поняття і слова використання та художніх текстах, зокрема в поетичних творах, на нашу думку, доцільним є простежити функціонування числівникових форм у структурі словосполучень та їх семантичного наповнення.

Семантичні універсалії, чи елементарні смисли, репрезентуючи семантику кількості, за А. Вежицькою [4, с. 10], виражаються передусім кванторами типу **один, два** і под. Мовна категорія кількості розподіляється на субкатегорії (дискретної й недискретної кількості), одиниці яких характеризують властивості предметів, процесів та ознак з огляду на їх сполучуваність, вимірюваність та інтенсифікацію й утворюють поліцентричне функціональне-семантичне поле кількості. Морфологічно – це категорія числа та її реалізація в значеннях однини й множини іменників різних розрядів, а також у граматичній сполучуваності іменників різних розрядів із різними розрядами числівників з іменниками рахунку (десяток, сотня і под.). У синтаксичному аспекті це різні типи зв'язку (у словосполученні – узгодження в числі, у реченні – координація в числі між підметом і присудком) і под. У частиномовному аспекті – це особливий розряд іменника (збірні іменники) і групи субстантивів кількісної семантики, зокрема й вторинного походження (частина, більшість, маса, ряд і под.), дієслова зі значенням множинності актантів у ролевій семантиці слова (кучкуватися, розподіляти, накопичувати і под.), але насамперед засобом вираження категорії кількості є числівник із відповідними розрядами. Отже, числівники – це самостійна незамкнута парадигма квантитативних одиниць, що репрезентує лексико-семантичне поле кількості. Осмислення семантики й граматики числівників не є однозначним, оскільки цей лексико-граматичний клас слів у широкому розумінні містить ті одиниці, що номінують кількість, і ті, що номінують порядок при лічбі. Очевидно, неоднорідність числівника мотивує й можливість розширення його семантики, своєрідність використання вмовленні, проте з огляду на постулати сучасної прагматично зорієнтованої наукової парадигми числівник вивчений недостатньо.

Хоча категорія кількості не входить до числа традиційно виокремлених глобальних текстових категорій, однак світ, що його створює кожний окремий письменник як відповідний референтний простір, членований на відповідні сфери: речовинні, особові, подієві, усе ж має й кількісну інтєпретацію.

Одиниці з кількісною, зокрема і якісно-кількісною, кількісно-оцінювальною семантикою виявляються в ідіолектах (системі індивідуальних лексичних засобів) та ідіостилях (системі доміантних принципів вербалізації індивідуального художнього світу). Ці одиниці значною мірою виявляють унікальність і неповторність світу, створеного кожним окремим художником слова.

Семантику українських числівників, особливості їх функціонування вмовленні досліджували Г. Арполенко, К. Городенська, К. Щербаток [1], Л. Булаховський [3], Ю. Шевельов [8] та ін., російських – Н. Арутюнова [2] та ін. Сьогодні дослідники вивчають і когнітивну функцію числівників [6]. Це дає змогу осмислити онтологію числових номінацій. Квантитативна й нумеративна функції числівників, що відображені передусім у повсякденному мовленні, комунікації, корелюють із когнітивною, лінгвокреативною, акумулятивною та прагматичною функціями. Власне поліфункціональність та поліаспектність числівників і зумовлює необхідність їх вивчення, зокрема і в поетичному мовленні. В умовах відповідних контекстів числівники модифікують функції залежно від характеру спілкування, текстового регістру, жанрової приналежності тексту, психологічного типу мовної особистості.

Мета цієї наукової розвідки – виокремити специфіку репрезентації числівників у біблійних текстах та поетичних, зокрема у творах Т. Севернюк та Л. Костенко.

Поетичні тексти, де репрезентована індивідуальна „техніка” використання мови, засвідчують наявність великої кількості числівників, тому категорія кількості (квантитативності й нумеративності) виявляється тут по-особливому. Її поетичне мовлення характеризує абстрактне, а не конкретизоване сприйняття кількості, кількість переважно є невизначеною, розмитою семантично.

Використання числівників у поезії Т. Севернюк та Л. Костенко вирізняється великим розмаїттям за їх формально-граматичними показниками, що репрезентоване різними розрядами як за значенням, так і за будовою.

У поезії є улюблені числівники. На нашу думку, до них можна віднести числівники **один** і **два**, які використовують частіше за інші. Саме вони репрезентують широку палітру смислів, що їх ще необхідно проаналізувати.

У біблійних текстах також фіксована система відповідних значень, які усталились і відповідають певному числу. Так, із десятикової системи лічби, числу **один (перший)** відводиться важлива роль як певному числівникові на позначення величності, єдності, цілісності (Бог, Всесвіт, Космос): *Бог один* (Гал. 3: 20); *В Господа один день – немов тисяча років, а тисяча років – немов один день!* (2 Пет. 3: 8); *І стануть обоє одним тілом, – тим то немає вже двох, але одне тіло* (Мр. 10: 8). *Порівн. ще: Перша із заповідей: „Господь Бог – Бог єдиний”* (Мр. 12: 29); *І багато хто з перших останніми стануть, а останні – першими* (Мт. 19: 30).

Кількісні числівники представлені в поезії цілими числами першого десятка, наприклад: *Там кожен є брату брат, і п'ється з одної чаши* („Спокуса білої пустелі...”) (9, с. 16); *Мусив вибирати. Мав одну добу. / Батьківські ворота чи батьківську ганьбу...* („Берестечко”) (2, с. 53). *О ні, то був не рицарський турнір. / На нього йшли невиспані тевтони. / Один як перст, зацькований, як звір...* („У Медвині, де київські князі...”) (6, с. 191); *А треба ж було думати, / царі, Дантеси, Дубельти, / Ідалія Полетика, і всі на одну масть!* („Віяло мадам Полетики”) (8, с. 41); *Одне із двох – або люби свободу, / або залеж від милості владик!* („Сніг у Флоренції”) (8, с. 150); *Ти теж не ледар. / Щось таки умієш. / Та що з уміння скудного твого, / якби не мудра ця взаємодія – / Один для всіх / І всі – для одного?!* („Мандрівки серця”) (4, с. 84); *Йому одному їх не подолати* („Спокуса білої пустелі...”) (9, с. 38); *О хоч би одну, однісіньку мить / Спинити... Вернути...* („Спокуса білої пустелі...”) (9, с. 99).

З числівником бінарності (від лат. *bis* – двічі), пов'язано поєднання антонімічного, парності, **два (другий, обох)** приналежності до світоустрою. На сторінках Святого Письма читаємо: *Він Своєю наукою знищив Закона заповідей, щоб з обох збудувати Собою одного нового чоловіка, мир чинивши, і хрестом примирити із Богом обох в однім тілі...* (Еф. 2: 15); *Тоді Він посилав двох учнів своїх...* (Мр. 11: 1); *І звелю Я двом свідкам своїм... пророкувати...* (Мр. 11: 1, 14: 13); *Господь з'явився Соломонові другий раз* (1 Цар. 9: 2).

Нерідко в поетичних творах використовують фразеологізми, українські паремії, інколи роблячи відповідні текстові трансформації, при цьому простежуємо використання улюблених чисел **два** та **один**, наприклад: *І він ввійшов, литовський князь, сюди. / Як ніж у спину. А Потоцький – в груди. / Богдан між ними, як між двох вогнів* („Маруся Чурай”) (5, с. 165); *Нелегко, кажуть, жити на дві хати. / А ще не легше – жити на дві душі!* („Маруся Чурай”) (5, с. 133); *Оба хрести несуть, а вслід за нами полотніє* („Спокуса білої пустелі...”) (9, с. 27). *А що Москва? Москва немає діла. / Ми – щит Європи і свій хрест несем. / Хіба їй що? Вона іще й зраділа – / де двоє б'ються, третьому хосен* („Берестечко”) (2, с. 73), вирази з числівниками можуть у тексті одного вірша кілька разів повторюватися, а це акцентує на них особливу увагу, наприклад: *Мистецтво те було не в сповиточку. / Грифони вже ту лань не закліють. / Два скіфи шийють золоту сорочку. / Два скіфи з чаши золотої п'ють* („Скіфська Одиссея”) (8, с. 86); *Ми з Музою – ми дві жінки – де наш лицар?! / Ось Муза продукує, а я його створю; Хіба дві жінки – ми – подужаєм цю зграю / Проблем і протиріч, що жаліють кожну мить?* („Чи й справді необхідно, щоб жінка була мужня?”) (6, с. 126); *Літання двох... Одне падіння* („Спокуса білої пустелі...”) (9, с. 91).

На сторінках Святого Письма числом **три** зазначено суть, основу життя й мислення, усього вічного та земного, а також межу між початком та кінцем: *Бо троє свідкують на небі: Отець, Слово й Святий Дух, і ці Троє – Одно. І троє свідкують на землі: дух, і вода, і кров, і троє – в одно* (1 посл. св. Ів. 5: 7); *Казали: „Ти, що храма руйнуєш та за три дні будуєш, – зійди із хреста, та спаси Самого Себе!”* (Мр. 15: 29); *Що Він був похований, і що третього дня воскрес за Писанням* (1 Кор. 15: 4); *Я – Господь, Бог твій, що карає за провину батьків на синах, на третіх і на четвертих поколіннях тих, хто ненавидить Мене* (Бут. 20: 5). З євангельської притчі дізнаємось про попередження Петра Ісусом, що той три рази відречеться від Нього: *Поправді кажу тобі, що цієї ночі, перше, ніж засніває півень, – відречешся ти три рази від Мене* (Мт. 26:34). У художньому тексті: *Пііти пишуть солодко, під метри. / Про три персоні божі. А слова, / слова, Марусю, видумані, мертві. / Од слів таких чманіє голова* („Маруся Чурай”) (5, с. 161); *Про третю кажуть: „Добре їй... Одна”* („Спокуса білої пустелі...”) (9, с. 111). Звертає на себе увагу насиченість окремих віршів низкою числівників, наприклад: *Те ж саме панство. Утиски, оренди. / Як рік, і два, і три тому, і п'ять. / Стоять ті польські консистенти, / постоем стали і стоять* („Берестечко”) (2, с. 87).

Як відомо, у фольклорі поширеним є числівник **три** як носій магії чисел та похідний від нього прислівник **тричі**: *Мати кинула навздогін / миску, глечик і макогін: / „Забирайся під три чорти! / Винувтий у всьому ти”* („Казка про мару”) (3, с. 63), *„Так Мандрівник говорить сам з собою... / І ось дійшов до місця у світах, / де, згідно із легендою старою, / земля тримається на трьох китах* („Мандрівки серця”) (4, с. 84); *І Чорний Бог простогнав: / „ – Нічого, / для всіх квіток ще настануть весни. / Як і належить кожному богу, / Тричі розп’ятий – / я воскресну!* („Мандрівки серця”) (4, с. 95).

Крім кількісних числівників, не менш регулярними одиницями у біблійному та поетичному текстах є й числівники порядкові: *А третє онде – лазить по долівці, / під стіл мандрує пішки. / І, мабуть, / в оцій найпершій, нескладній, мандрівці / до пізнання вже почалася путь. / Четверте плаче у запіччі: „Вава!”, / бо опеколось на молоці воно* („Вічна мати”) (4, с. 81); *А душа, мов загнана в п’ятий кут* („Спокуса білої пустелі...”) (9, с. 43) *та ін.* *Був то ж день приготування Пасхи, година була – близько шостої* (Ів. 19: 14); *Від години шостої аж до години дев’ятої – темрява сталась по цілій землі (час Ісусового розп’яття)* (Мт. 27: 45); *Як у дорозі були вони та наближались до міста, Петро вийшов на горницю, щоб помолитись, о годині десь шостій (час видіння Петрові)* (Діян. 10: 9); *Шість день будеш робити діла свої, а сьомого дня спочинеш (про визначення відпочинку)* (Бут. 23: 12), *– І цар, доточений пихою, / володар титулів шести, / звелів з усмішкою лихою / царицю Астинь привести* („Цариця Астинь”) (6, с. 158); *Давно, / іще в шістсот якомусь році, / Ну, цебто більш як три віки тому, / коли носили шпаги ще при боці / І розважали стратами юрму...* („Кольорові миші”) (6, с. 148).

Числівники в поезіїрепрезентуються й прецедентними виразами, що мотивовані християнською, релігійною, біблійною символікою, як і на сторінках Святого Письма, наприклад: *Праведний сім раз впаде – та зведеться, а безбожний в погибіль впаде* (Пр. 24: 16); *Коли він (ворог) говорить лагідно – не вір ти йому, бо в серці його сім огид!* (Пр. 26: 25); *Як воскрес Він уранці дня першого в тиждні, то з’явився найперше Марії Магдалині, із якої був вигнав сім демонів* (Мр. 16: 9). *Порівн. ще Сьомого місяця було слово Господнє через пророка Огія* (Откр. 2: 1). *–Згадають рід до сьомого коліна. / В них Рід як бог, у нього сонця лик* („Скіфська Одиссея”) (8, с. 107); *Не перша, не третя і навіть не п’ята, а – сьома...* („Спокуса білої пустелі...”) (9, с. 64); *Роботящий мій з діда-прадіда! / Двір занедбаний, боже праведний! / Дев’ять день душа ще пручається, / а тепер вже десь призвичаїться* („Чоловіче мій, запрягай коня!”) (6, с. 17). *Спочатку возять мертвого царя, / щоб сорок днів усі за ним ридали* („Скіфська Одиссея”) (7, с. 83).

Крім того, варто зауважити, що числівники з конкретною вказівкою на відповідну кількість зазвичай входять до синтаксичних конструкцій, які виражають неозначену кількість типу не менш як..., ще щось по..., а також із вставними словами типу можливо, може, мабуть і под., порівн.: *Шрамко прийшов. / Приніс недобрі вісті. / Мені тепер не йде із голови, / як полонених, а не менш як двісті, / учора вранці полем провели* („Берестечко”) (2, с. 80); *А що за спомин, тямилі не дуже ми, / бо нам було ще років щось по сім* („Фото у далекий вирій”) (6, с. 200); *Було тій Анні, може, десять роцків. / Її привів розлучений сусід...* („Кольорові миші”) (6, с. 148); *– Панове суд! / Того я добре звісен. / Як що не так, беру на душу гріх / Цю дівчину разів, мабуть, із вісім / коло млина вночі я спостері* („Маруся Чурай”) (5, с. 69).

У біблійних текстах, де згадується про міру наділу та спасіння: *Давай не менш частку як на сім чий на вісім, бо не знаєш, яке буде зло на землі* (Екл. 11: 2); *І сталось після оцих слів десь днів за вісім, узяв Він Петра, і Йванна, і Якова, та й пішов помолитись на гору* (Лк. 9: 28); *Вони колись непокірливі були, як їх Боже довготерпіння чекало за Ноевих днів, коли будувався ковчег, що в ньому мало, але не менш як вісім душ, спаслось від води* (1 Пет. 3: 20).

Інколи неозначеність створює відповідний інверсований порядок слів, коли на першому місці не числівник, а відповідний іменник, що з ним сполучується, наприклад: *Все занепало, все взялося плямами. / Вже цій фортеці років триста є* („Берестечко”) (2, с. 33); *А ще скажи: ось років через двісті / якої слави гетьман заживе?* („Берестечко”) (2, с. 137); *Було село димів на п’ятдесят, / тепер хоча б одна-єдина хатка!* („Берестечко”) (2, с. 104); *Стосот разів до тебе поверталася* („Спокуса білої пустелі...”) (9, с. 81) і под.

Крім того, числівники є ключовими словами в текстах, що на них базується явище інтертекстуальності. Джерелами інтертекстуальності є фольклор, при цьому відбувається трансформація деяких складників усталених виразів, наприклад: *Прилетіли твої фото у вирій – / не за тридев’ять земель, / а за тридев’ять років* („Фото у далекий вирій”) (6, с. 202); *За тридев’ять*

земель і за чотири моря – / смертей людських велика косовиця („Мандрівки серця”) (4, с. 95).

Числівник можемо знайти і в назвах творів чи їхніх розділів, наприклад: „*Псалом 1, 2, 3, 4...*” (1, с. 346), „*Перші кроки*” (7, с. 23), „*Єдина*” (9, с. 551), „*Перша подорож Ісусова по Галілеї*” (1, с. 124), „*Друге послання ап. Павла до коринтян*” (1, с. 443), „*Друга година ночі...*” (9, с. 553), „*Дума про три камені*” (3, с. 58), „*Казочка про трьох велетнів*” (6, с. 154), „*Сон перервався о третій...*” (9, с. 553), „*Третій зайвий*” (3, с. 39), „*Чудо нагодування п'яти тисяч народу*” (1, с. 148), „*Сьома сурма*” (9, с. 551), „*Притча про десять мін срібла*” (1, с. 94), „*Ісус посилає дванадцять апостолів Своїх на проповідь*” (1, с. 89), „*Вік двадцятий сіє*” (9, с. 552), „*Пастораль ХХ сторіччя*” (5, с. 27). При цьому репрезентовано різні можливості письмового вираження числівника, не лише буквене, але й за допомогою чисел – як арабських, так і латинських.

Використання числових значень досліджували не раз і мовознавці, і психологи. Відкидаючи різні випадкові зв'язки між явищами і числом (що ми спробували продемонструвати), дійшли висновку, що числове поняття є межею розпізнання, здатності людини до одномірних оцінок. Найрізноманітніші дослідження доводять, що існує психологічна межа обсягу оцінки, тому людина підсвідомо прагне обмежити кількість поділів цілого на частини: чим менше частин, тим зручніше. І не до всіх числових значень ставлення людства однакове, яке виявляється як в позитиві, так і в негативному сприйнятті їх.

Наведені приклади переконливо засвідчують, що числівник належить до лексико-граматичного класу слів, за допомогою яких можна відчувати світ через категорію кількості.

Література

1. Арполенко Г. П. Числівник української мови / Г. П. Арполенко, К. Г. Городенська, К. Х. Щербатюк. – К. : Наук. думка, 1980. – 242 с.
2. Арутюнова Н. Д. Проблема числа / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка: Квантификативный аспект языка / отв. ред. Н. Д. Арутюнова. – М. : Индрик, 2005. – С. 5–21.
3. Булаховский Л. А. Функции чисел в „Слове о полку Игореве” / Л. А. Булаховський // Булаховський Л. А. Вибрані праці: В п'яти томах. – К. : Наук. думка, 1978. – Т. 3 : Славістика. Російська мова. – С. 519–523.
4. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежбицкая. – М. : Индрик, 1999. – 380 с.
5. Виноградов В. В. Русский язык. Грамматическое учение о слове / В. В. Виноградов. – М. : Высшая школа, 1972. – 615 с.
6. Маклакелидзе Ж. Д. Функции числительных в реализации художественной картины мира / Ж. Д. Маклакелидзе // Текст как отображение картины мира: [Сб. нач. тр. МГПИИЯ им. М. Тереза]. – Вып. 341. – М. : Изд-во МГПИИЯ им. М. Тереза, 1989. – С. 20–36.
7. Содомора А. Наодинці зі словом / А. Содомора. – Львів : Центр гуманіт. досл. Львівськ. держуніверситету ім. І. Франка, 1999. – С. 17–18.
8. Шевельов Ю. Проблематика формування українського числівника як частини мови / Ю. Шевельов // Шевельов Ю. Вибрані праці: У двох кн. – Кн. 1. Мовознавство / Упоряд. Л. Масенко. – К. : Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2008. – С. 453–460.

Джерела

1. Біблія – Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту із мови давньоєвропейської та грецької на українську наново перекладена.
2. Костенко Л. Берестечко: Іст. роман / Ліна Костенко. – К. : Український письменник, 1999. – 157 с.
3. Костенко Л. Вітрила / Ліна Костенко. – К. : Радянський письменник, 1958. – 95 с.
4. Костенко Л. Мандрівки серця. Поезії / Ліна Костенко. – К. : Радянський письменник, 1961. – 111 с.
5. Костенко Л. Навчальний посібник-хрестоматія / Ліна Костенко. – Кіровоград : Степова Еллада, 1999. – 320 с.
6. Костенко Л. Неповторність: Вірші. Поеми / Ліна Костенко. – К. : Молодь, 1980. – 222 с.
7. Костенко Л. Проміння землі: Вірші / Ліна Костенко. – К. : Молодь, 1957. – 50 с.
8. Костенко Л. Сад нетанучих скульптур : Вірші. Поема-балада. Драматичні поеми / Ліна Костенко. – К. : Радянський письменник, 1987. – 202 с.
9. Севернюк Т. А. Спокуса білої пустелі. Сторінки життя : Поезії, бібліографія, архіви / Т.А. Севернюк. – Чернівці : Місто, 2001. – 560с.
10. Севернюк Т. А. І що розп'яте – долюблю... : Поезії різних років / Т.А.Севернюк. – Чернівці : Букрек, 2007. – 208 с.
11. Севернюк Т. О,Чернівці, оаза дивини... : поезія, проза / Т. Севернюк. – Чернівці : Золоті литаври, 2008. – 279 с.
12. Севернюк Т. Музика чорної вишні... : поетично-сповідальне освідчення / Т. Севернюк. – Чернівці : Золоті литаври, 2009. – 470 с.